

Hodnocení diplomové práce
Pedagogická fakulta UK (2010/2011)
Jméno studenta: Daniela Foltinová

Název práce: *Neustále myslíme. Filozofická interpretácia "myslenia"
u Thomasa Bernharda a Friedricha Nietzscheho*

Předkládaná práce je filosofickým komentářem několika textů Thomase Bernharda a Friedricha Nietzscheho. Společným tematickým jmenovatelem řady pečlivě provedených analýz (a rovněž samotných zvolených textů) je otázka zda a jakým způsobem lze vlastní povahu myšlení zachytit skrze řeč, která se neustále pohybuje na hranici rozumu a různých forem ne-rozumu, který však nikdy není jen prostou absencí úspěšně formulovaných úsudků: naopak, je často jejich *nadbytečnou* produkcí. V případě Thomase Bernharda jde především o jedinečnou a dle mého názoru plně úspěšnou interpretaci motivů „subrozumu“ a „nerozumu“, a to jak v jejich vzájemných, často velmi jemných odlišnostech, tak v tom, čím se společně liší od jako by „běžně“ či nereflektovaně chápaného rozumu. Díky tomu se do středu autorčina zájmu posouvá i sám motiv reflexe, což bohatě dosvědčuje „Dodatek 2“, jenž tvoří jeden ze závěrů celé práce, v němž znovu přichází ke slovu i tradičně opomíjený, filosoficky však jistě klíčový vztah mezi reflexí a popisováním.

Řada analýz Bernhardových textů v prvních třech kapitolách zdařile ukazuje, proč a jakým způsobem lze lidské myšlení (jeden z projevů lidské přirozenosti, spjatý s naší intelektuální, ale i tělesnou konstitucí: role chůze či pozorujícího oka je v celé práci klíčová) či přesněji rozum zachycovat vždy jen skrze složitější půdorys, který není převoditelný na tematickou vrstvu myšlení ani jeho primární intencionalitu. Myšlení jako předmět analýzy lze v jeho celém rozpětí zachycovat jen druhotně, jinými slovy skrze jeho (intelektuální, ale i tělesné) symptomy; právě ty odrážejí a *vyjadřují* neustálé prolínání vnímajícího pozorování a jeho obsesi detailem se stejně ustavičnou prací lidské představivosti. Neustálé „provázení se“ postav analyzovaných Bernhardových textů je z tohoto hlediska vstupem do samého jádra lidské racionality a předložená práce dokonale identifikuje jeho filosofický význam, vtělený do „nenápadné postavy“, skrze niž čili „kterou“ (instrumentální dativ) se samo myšlení odehrává - a musí odehrávat natolik, nakolik je vždy myšlením vyjadřovaným.

První tři kapitoly předložené práce jsou tedy jak bedlivým rozborem Bernhardových textů, tak samostatným filosofickým výkonem, který lze označit za kritiku čistého bezrozumu a subrozumu (v bernhardovském a přesto vždy též obecnějším smyslu těchto výrazů). Díky velmi podrobnému sledování nikoli děje, ale litery klíčových formulací, ať už v pasážích popisných, vyjadřujících „pozorovací“ linii textu, neustále oscilujícího mezi popisem stavů

věcí a výrazem myslícího nitra, nebo pasážích, založených na typickém zřetězení promluv („řekl A řekl B“). Prolínání jak děj dějových tak zejména časových linií je přitom dalším motivem, jemuž autorka věnuje zaslouženou pozornost (jedná se, zhruba řečeno, o vztahení významového jádra literárně formulované reflexe ke třem různým způsobem sjednoceným časovým rozměrům, přičemž se ukazuje, že časové motivy, spolu s motivem proměnlivého, ale nikdy neustávajícího rytmu, hrají značnou úlohu v samém rozvrhu rozumu, subrozumu a nerozumu).

Vždy přítomná afektivní dimenze lidského myšlení ve všech jeho podobách (tedy včetně rozumu) nevychází z těchto analýz jako příčina jeho omezenosti, jak tomu bývá v řadě tradičnějších analýz. Ukazuje se zde naopak, a myslím velmi správně, že souhrnně vzato afektivní rozměr myslí je sám především výrazem základního půdorysu myslí, a tím také polem, na němž se *projevují* ony jinak netematické meze subrozumu, za nimiž dochází (může dojít) k pádu do nerozumu. Mysl či prostě rozum, subrozum a nerozum zde nejsou pevně danými částmi duše, nýbrž funkcemi, které nabývají *a pozbývají* smyslu jen ve vzájemném napětí.

Vrací-li se čtvrtá kapitola na zdánlivě „tradičnější“ terén kanonických filosofických textů, jimž jsou Nietzscheho *Lidské, příliš lidské* a *Radostná věda*, pouze tím potvrzuje důležitost předešlých úvah a univerzální povahu problému „myšlení, poznání a omylu“. Ať už se jedná o rozbor primární negativity poznání podle *Lidského, příliš lidského* (s kritikou úsilí vytěžit pro poznání jakýkoli konkrétní metafyzický základ), nebo o výklad vztahu mezi vědomým a nevědomým myšlením v *Radostné vědě* (s rozbohem aforismu 354, jenž nepochybně předjímá řadu ryze současných debat o povaze myšlení a vědomí), autorka i zde prokazuje schopnost originálního přístupu k často diskutovaným filosofickým tématům, na něž její práce vrhá v mnoha případech skutečně nové světlo. Přitom se jí opakovaně daří propojit hlavní motivy z předešlé interpretace Bernhardových děl s Nietzscheho tematickou kritikou starší filosofické tradice, čímž vyvstává blízkost obou autorů usilujících o projasnění vztahů mezi *faktem*, že „neustále myslíme,“ a *snahou* uchopit povahu tohoto procesu na dvojí a stejně náročné rovině deskripce a reflexe - které se dost možná prolínají právě tam, kde se spontánně blíží ke svým mezím. I během těchto analýz (stejně jako v obou Dodatcích) tak nepřestávají platit závěry předešlé úvahy o formální spřízněnosti myšlení a vtipu (str. 57-60).

Práci, jak je již zcela zřejmé, hodnotím jako výbornou.

Praha, 4. 5. 2010
Karel Thein, FF UK